

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

3. *Кириченко Т.В. Психологічні механізми саморегуляції поведінки підлітків: Дис...канд.психол.наук: 19.00.07/НПУ ім.М.Драгоманова. – К., 2001. – 249 с.*

4. *Психологія подростка: Хрестоматія / Сост.Ю.П.Фролов. – М.: Рос.пед.агентство, 1997. – 526 с.*

5. *Степанов С.Ю., Семенов І.Н. Психологія рефлексії: проблеми дослідження // Вопросы психологии. - № 3. - 1985. - С. 34.*

УДК 159.923.35

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОПІЗНАННЯ ЯК ПРОЦЕСУ

Онищук Ольга, студентка 4 курсу.

*Керівник: кандидат педагогічних наук, професор Безлюдна В.І.
Рівненський державний гуманітарний університет*

Самопізнання суб'єкта є проблемою людського буття. Вирішення питань щодо ролі людини як суб'єкта потребує розгортання комплексних наукових досліджень. Людини включається в різноманітні зв'язки і відношення з дійсністю, і існує, як єдине ціле. Внутрішній світ людини живе своїм життям, існує за своїми законами. Тому проблема самопізнання є актуальною в умовах сучасної науки в зв'язку з необхідністю комплексного вивчення і пізнання людини.

Сучасна психологія характеризується безліччю областей і напрямків у вивченні проблеми самопізнання. Значною мірою, зміна змістів цих напрямків обумовлено еволюцією психологічного та філософського знання: переходить від класичної парадигми до некласичної, а потім і до постнекласичної. Класична парадигма втілювалася в ідеї збагнення об'єктивних законів природи, пильній увазі вчених до проблеми детермінізму й пошуку причинно-наслідкових зв'язків. На некласичному етапі головним став облік суб'єктивності спостерігача. У цей період уважалося, що те, яким постає світ перед суб'єктом, залежить, насамперед, від суб'єктивності свідомості. І, нарешті, постнекласичне розуміння світу й людини у світі характеризувалося ростом рефлексії ціннісних і значеннєвих контекстів суб'єкта.

Таким чином, можна відзначити, що відбувається зсув з пізнавальної парадигми дослідження на екзистенціальну. Екзистенціальний підхід припускає цілісне розуміння буття людини. А також включення суб'єкта, що пізнає, в пізнаване. Самопізнання спрямоване не на пошук суб'єкта нових знань про себе, а на

осмислення, породження сенсу того, що людина дізналася про себе – того, що можна назвати особистісною правдою. Іншими словами, самопізнання містить у собі не відповідність знання про себе об'єктивної реальності, а співвіднесення цього знання із внутрішніми критеріями розвитку особистості, із власними поданнями про належне, які потрібно актуалізувати [1, с.221-223].

Самопізнання – це процес набагато складніший і триваліший, ніж звичайні акти інтроспекції; в нього включається дані самоспостереження, але лише як первинний матеріал, що накопичується і піддається обробці. Свідчення про себе людина отримує не лише (часто – і не стільки) від самоспостереження, але й від зовнішніх джерел – об'єктивних результатів своїх дій, відношення інших людей.

Самопізнання – пізнання себе – одна із самих складних і суб'єктивно самих важливих задач. Її складність обумовлена багатьма причинами. Зокрема, людина повинна розвивати свої пізнавальні здібності, накопичити відповідні засоби, а потім вже застосовувати їх до самопізнання. Також, накопичити матеріал для пізнання – людина повинна кимось стати, до того ж вона безперервно розвивається, але самопізнання постійно відстає від свого об'єкта. Тому, будь-яке отримане знання про себе вже фактом свого отримання змінює суб'єкт: дізнавшись про себе щось, вона стає іншою [3, с.509].

Підсумовуючи вище сказане, можемо зробити висновок про те, що самопізнання – процес пізнання суб'єктом себе, своєї діяльності, внутрішнього психічного змісту.

Багатство самопізнання залежить від умов і можливостей об'єктивної дійсності, оскільки, обмеженість соціальних контактів та відносин, відсутність змоги отримати зворотній зв'язок гальмує самопізнання. Будучи результатом і передумовою самосвідомості, самопізнання до неї не зводиться: особливість може усвідомлювати себе, свої дії і не знати сутності свого «Я» [2, с.139].

Література

1. Бердяев Н.А. Самопознание (опыт философской автобиографии). – М.: Междунар. отношения, 1990. – 336 с.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навчальний посібник. – К.: Академвидав. 2005. – 448 с. (Альма – матер).
3. Словарь практического психолога / В. Б. Шапарь. – М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков: «Торсинг», 2004. – 734, [2] с. – (Библиотека практической психологии).

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....3

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....4

Антонець О. Самосвідомість і її структура.....7

Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....10

Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....13

Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....15

Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....16

Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....19

Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....21

Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....25

Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....28

Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....30

Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....32

Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....35

Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....39

Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....42

Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....44

Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....46

Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....48

Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....50

Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....53

Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....55

Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....58

Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....61

Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів...63

Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князєва А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

Збірник містить статті з актуальних проблем психології самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20